Raportti eduskunnalle Suomen kansallisen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman toimeenpanosta Puolustusvoimissa vuonna 2018

1. Yleistä

Ulkoministeriön johdolla laadittu kolmas Suomen kansallinen ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -toimintaohjelma kattaa vuodet 2018 – 2021, ja siinä päivitetään edelliset toimintaohjelmat saatuihin kokemuksiin perustuen. Uusimmassa toimintaohjelmassa käsitellään rauhanvälitystä, sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kriisinhallinnassa sekä pakolaisnaisten suojeluun ja osallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Puolustushallintoa koskettaa näistä kansallisen toimintaohjelman tavoite ”*turvallisuussektorilla ja kriisinhallinnassa tehostetaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista”*.

Uusimman ja sitä edeltävien kansallisten toimintaohjelmien toimeenpanoa on kutsuttu puolustusvoimissa *”gender-toiminnaksi”*. Toiminnan kehittäminen on perustunut vuodesta 2010 lähtien Pääesikunnassa laadittuihin hallinnollisiin määräyksiin. Kolmannen toimintaohjelman toimeenpanoa ohjaa puolustushallinnon ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -toimintaohjelma. Tämä on Puolustusvoimien ja puolustusministeriön yhteinen asiakirja, ja siihen on koottu kansalliseen toimintaohjelma tavoitteeseen ”*turvallisuussektorilla ja kriisinhallinnassa tehostetaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista”* liittyvät tulokset, jotka ovat:

1. Turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan sukupuolijakauma on tasapainottunut
2. Turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin on sisällytetty gender-näkökulma
3. Turvallisuussektorin koulutukseen ja harjoituksiin on sisällytetty gender-näkökulma
4. Kriisinhallintakoulutukseen ja -harjoituksiin on sisällytetty gender-näkökulma

Jokaisen tulokseen liittyy joukko tehtäviä ja aktiviteetteja, joiden avulla tulokset saavutetaan. Puolustushallinnon toimintasuunnitelmassa määritellään nämä tehtävät ja aktiviteetit sekä näiden toimeenpanosta vastuussa olevat Puolustusvoimien hallintoyksiköt. Kehittämistoimenpiteiden toimeenpanon aikataulut kirjataan Puolustusvoimien toimintasuunnitelmiin vuosittain.

Seuraavassa käsitellään vuonna 2018 toimeenpantuja ja aloitettuja tehtäviä ja aktiviteetteja.

2. Turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan sukupuolijakauma on tasapainottunut

Tehtävä 1. Suomi pyrkii lisäämään puolustushallinnossa toimivien naisten määrää ja varmistaa yhdenvertaisen uralla etenemisen kaikille

Asepalvelukseen hakeutuvien vapaaehtoisten naisten sekä vakinaiseen palvelukseen hakeutuvien naisten määrää on pyritty lisäämään erilaisin rekrytointikampanjoin, joissa naiset ovat hyvin näkyvillä. Vuonna 2018 suunniteltiin erityisesti naisille suunnattu informaatiokampanja Puolustusvoimissa tarjolla olevista cyber-puolustuksen tehtävistä. Kampanja toimeenpantiin vuonna 2019.

Yhdenvertainen uralla eteneminen vaikuttaa siihen, että palvelukseen hakeutuneet henkilöt pysyvät palveluksessa. Naisten ja miesten yhdenvertaista uralla etenemistä on edistetty Pääesikunnassa vuonna 2018 laaditulla tasa-arvosuunnittelun ohjeella, jossa korostetaan, että työpaikkatason tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa tulee kiinnittää erityistä huomiota yhdenvertaisen uralla etenemisen varmistamiseen.

Vuoden **2017** lopussa *palkatusta sotilashenkilöstöstä oli naisia 3,2 prosenttia* (252 naista ja 7632 miestä) ja *palkatusta siviilihenkilöstöstä 47 prosenttia* (1874 naista ja 2154 miestä).

Vuoden **2018** lopussa *sotilashenkilöstöstä oli naisia 3,4 prosenttia* (271 naista ja 7716 miestä) *ja siviilihenkilöstöstä 46 prosenttia* (1861 naista ja 2181 miestä). Naisten osuus sotilashenkilöstöstä on siis noussut hieman.

Tehtävä 2. Suomi pyrkii lisäämään siviilikriisinhallinnassa ja sotilaallisessa kriisinhallinnassa toimivien naisten määrää ja varmistaa yhdenvertaisen uralla etenemisen kaikille

Naisten hakeutumista kriisinhallintatehtäviin on myös edistetty rekrytointikampanjalla, joka suunniteltiin vuonna 2018 ja toimeenpantiin vuonna 2019. Lisäksi Puolustusvoimien tasa-arvosuunnittelun ohjeessa korostetaan sitä, että kriisinhallintapalveluksen tulee edistää yhdenvertaisesti naisten ja miesten urakehitystä.

Erityisesti sotilastarkkailijatehtäviin ja kriisinhallintaoperaatioiden esikuntatehtäviin on vuoden 2018 aikana pystytty rekrytoimaan enemmän naisia, ja Suomi onki saavuttanut YK:n asettaman tavoitteen, jonka mukaan näissä tehtävissä toimivista 15 prosentin tulee olla naisia. Poikkileikkausajankohtina tarkasteltuna palveluksessa oli pitkään noin 20 - 25 naista, kun määrä on vuodesta 2018 ollut noin 30 naista. Kokonaisuutena naisten määrä on hiljalleen lähestymässä kansallisessa toimintaohjelmassa tavoitteeksi asetettua 7 prosenttia.

Tehtävä 3. Suomi pyrkii lisäämään gender neuvonantajina ja gender yhdyshenkilöinä toimivien asiantuntijoiden määrää yleisesti ja erityisesti näissä tehtävissä toimivien miesten määrää

Operaatioissa palvelevien, oman toimen ohella työskentelevien gender yhdyshenkilöiden määrä on pysynyt vakaana. Kaikissa henkilöstömäärältään yli 50 henkilön kriisinhallintajoukoissa on palvellut gender-yhdyshenkilö jo usean vuoden ajan. Lähes kaikki heistä ovat olleet miehiä.

Lisäksi suomalaisia henkilöitä palveli pitkään Afganistanin Resolute Support operaatiossa Kabulissa gender neuvonantajina, mutta tämä tehtävä luovutettiin USA:lle, koska sopivia koulutettuja henkilöitä, jotka olisivat olleet irrotettavassa tehtävään ei löytynyt. Tällä hetkellä palveluksessa ei ole gender-neuvonantajia.

Tehtävä 4. Suomi selvittää kriisinhallintahenkilöstön läheisille suunnatuissa tukitoimissa mahdollisesti esiintyvät puutteet ja laatii suositukset tukitoimien kehittämiseksi

Kriisinhallintatehtävissä palvelevien läheisille annettava tuki helpottaa päätöstä hakeutua kriisinhallintatehtäviin ja tukee palveluksessa olevan henkilöstön jaksamista. Läheisille suunnattuja tukitoimia on kehitetty vuonna 2018 Porin prikaatissa ja Suomen rauhanturvaajaliitossa.

Puolustusvoimien tarjoama tuki perustuu rotaatiokoulutuksen aikana Porin prikaatissa järjestettävään läheisten päivään, Porin prikaatin operaation aikana Tampereella järjestettävään läheisten päivään sekä Porin prikaatin kansainvälisten asioiden sosiaalikuraattorin antamaan neuvonta- ja tukipalveluun. Läheisten päivillä annetaan tietoa operaatioalueen tilanteesta ja palvelusolosuhteista sekä tarjotaan läheisille mahdollisuus muodostaa vertaistukiryhmiä.

Suomen Rauhanturvaajaliitto tarjoaa tukipuhelinpalveluja läheisille ja järjestää alueellisia läheisten päiviä, joiden sisältä on pääosin samanlainen kuin Porin prikaatin läheistenpäivillä.

3. Turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin on sisällytetty gender-näkökulma

Tehtävä 1. Suomi sisällyttää operaatioiden mandaattien toteutuksessa gender-näkökulman kaikille tasoille (strateginen, taktinen ja operatiivinen) ottaen huomioon seksuaalisen ja sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyn

Kriisinhallintaoperaatioiden vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että operaatioiden suunnitteluun, toimeenpanoon ja seurantaan sisältyy gender-näkökulma. Vuonna 2018 nämä asiat on otettu huomioon eri operaatioissa, mutta toiminnan laadussa on ollut vaihtelua. Puolustusvoimien toimintasuunnitelmaan on kirjattu gender-näkökulman liittäminen operatiivisiin suunnitteluohjeisiin vuonna 2020. Tämän avulla kyetään yhtenäistämään toimintatapoja ja varmistamaan suunnittelun ja seurannan laatu.

Tehtävä 2. Suomi soveltaa nollatoleranssilinjaa seksuaaliseen häirintään ja hyväksikäyttöön

Yksi gender-näkökulman keskeinen elementti on se, että operaatioissa palveleva henkilöstö ei syyllisty minkäänlaiseen seksuaaliseen häirintään ja hyväksikäyttöön. Nollatoleranssi on kirjattu kaikkien operaatioiden käytännesääntöihin (Code of Conduct). Tätä korostetaan myös kriisinhallintahenkilöstön rotaatiokoulutuksessa. Vuonna 2018 ei tullut ilmi tähän liittyviä rikkomuksia.

Tehtävä 3. Suomi parantaa operaatioista saatavan tiedon käyttöä gender-näkökulman kehittämisessä

Operatiivisen toiminnan kehittämiseksi on tärkeää parantaa operaatioista saatavan tiedon käyttöä operaatioiden gender-toiminnan kehittämiseksi. Tämän vuoksi on käynnistetty Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen ja CMC:n yhteistyönä selvitys siitä, kuinka gender-näkökulma näkyy operaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Selvitys toteutetaan avainhenkilöille suunnattavalla kyselyllä, ja se valmistuu vuonna 2020. Operaatioiden raportointia koskeva ohjeistus päivitetään niin ikään vuonna 2020

4. Turvallisuussektorin koulutukseen ja harjoituksiin on sisällytetty gender-näkökulma

Tehtävä 1. Turvallisuussektorin henkilöstön perus- ja jatkotutkintoihin sekä täydennyskoulutukseen sisällytetään gender-näkökulma ja -analyysi.

Gender -koulutusta kehitetään Maanpuolustuskorkeakoulussa ja aliupseereille koulutusta antavissa hallintoyksiköissä

Sotatieteiden maisteriopintojen valinnaiseen kriisinhallintaopetukseen gender-teema on integroitu jo aikaisemmin. Vuonna 2018 Sotatieteiden maisteriopinnoissa liitettiin *”Kansainvälinen harjoitustoiminta ja kokonaisvaltainen kriisinhallinta”* -opintojaksoon seuraavat osaamistavoitteet:

- Osaa selittää YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien (UNSCR 1325, 2068, 2195) vaikutukset omaan toimintaan ja arvioida omaa toimintaansa suhteessa kansainvälisiin lakeihin ja sopimuksiin.
- Osaa määritellä ja erottaa naisten, miesten, poikien ja tyttöjen erilaiset turvallisuustarpeet operaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Aliupseerien koulutukseen on lisätty 1325-opetusta muun muassa Merisotakoulussa. Työ on edelleen kesken, ja vain osassa opintoja käsitellään näitä asioita toistaiseksi

Tehtävä 2. Suomi ottaa gender-näkökulman huomioon kansainvälisissä ja keskeisissä kansallisissa sotilaallisissa harjoituksissa

Vuona 2018 Suomi toimi yhtenä kansainvälisen VIKING harjoituksen toimipaikoista. Harjoituksen tavoitteisiin liittyi 1325 tematiikkaan harjaantumista. Kaikkiaan gender-näkökulman huomioon ottamisessa on eroja eri harjoitusten kohdalla. Ohjeistusta harjoitusten suunnittelusta kehitetään vuosina 2020 ja 2021.

5. Kriisinhallintakoulutukseen ja -harjoituksiin on sisällytetty gender-näkökulma

Tehtävä 1. varmistetaan jatkossakin gender-näkökulman sisällyttäminen kriisinhallintakoulutukseen ja -harjoituksiin

Porin prikaatin kriisinhallintahenkilöstön rotaatiokoulutuksessa kaikki operaatioon lähtijät saavat perustiedot gender-asioista.

Puolustusvoimien kansainvälinen keskus on ottanut gender-näkökulman mukaan kaikkiin kursseihinsa, jossa sen katsotaan olevan tarkoituksenmukaista. Keskuksen kursseille osallistuu sotilastarkkailijoita, vanhempia upseereja ja asiantuntijoita kotimaasta ja ulkomailta. Vuonna 2018 näitä koulutuksia olivat:

- United Nations Military Experts on Mission -kurssi (UNMEM): Suomi järjesti kolme kurssia, joista yksi oli ns. 50/50 kurssi, tarkoittaen, että puolet paikosta oli varattu naisupseereille
- Peace Support Operations Cooperation -kurssi (PSOCC)
- United Nations Comprehensive Protection of Civilians -kurssi (UNCPOC)
- European Union Integrated Approach on Crisis Management -kurssi (EUIACM)
- Integrated Crisis Management -kurssi (ICM)
- Africa Integrated Crisi Mangement -kussi (AICM) Keniassa ja Ruandassa 2018
- Approaches to Protection of Civilians in NATO and UN Peace operations -kurssi (NATO UN POC)

ICM ja UNPOC kurssit on järjestetty kokoanisvaltaisen kriisinhallinnan osaamiskeuksen mandaatilla FINCENT:in ja CMC:n yhteistyötnä. Edellisten lisäksi FINCENT fasilitoi DCAF:in järjestämää ESDC Core -kurssia

Tehtävä 2. Suomalaisten gender asiantuntijoiden osaamista kehitetään jatkuvasti

Asiantuntijoiden ja johdon gender-koulutusta toteutetaan yhteistyössä Ruotsissa toimivan Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM) – keskuksen kanssa. Puolustusvoimien henkilöstöä koulutettiin vuonna 2018 keskuksen *gender-neuvonantajien* ja *gender-kouluttajien kursseilla* sekä kriisinhallintajoukkojen *komentajien ja puolustusvoimien ylimmän johdon seminaareissa.* Lisäksi NCGM järjesti Pääesikunnassa *johdon 1325 seminaarin*, johon osallistui myös muiden hallinnonalojen edustajia.

Kotimaassa toteutettavien gender-yhdyshenkilökurssien suunnittelu on käynnissä Puolustusvoimissa ja maanpuolustuskoulutus ry:ssä.